

ФОРМУВАННЯ ПОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ

14. Стельмахович М.Г. Українська національна школа і народна педагогіка // Початкова школа. – 1992. – № 7 – 8. – С. 3 – 4.
15. Сухомлинський В.О. Розмова з молодим директором. – Вибр. тв.: У 5 т. – К.: Рад. шк., 1977. – Т. 4. – С. 393 – 628.
16. Сухомлинський В.О. Лист про педагогічну етику. – Вибр. тв.: У 5 т. – К.: Рад. шк., 1977. – Т. 5. – С. 591 – 600.
17. Ткаченко Т.В. Формування професійно-педагогічної культури майбутнього вчителя музики: Автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04 – Х., 2000. – 22 с.
18. Щербань П.М. Прикладна педагогіка. – К.: Вища шк., 2002. – 215 с.

Лариса Савченко, кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри педагогіки та методики трудового навчання
Криворізького державного педагогічного університету

ФОРМУВАННЯ ПОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ

Формування професійної культури майбутнього вчителів технологій є важливою складовою становлення майбутнього фахівця, розглянуто критерії та показники професійної культури. Намічені шляхи формування професійної культури, визначено поняття “професійна культура” майбутнього вчителя.

Постановка проблеми. Складність феномена “культура” зумовлює різноманітність концепцій і підходів, аналіз його в багатьох понятійних схемах. Різні підходи виступають як рівномірні і взаємодоповнювальні. Аналіз різних наукових підходів дозволяє виокремити низку принципових позицій у визначенні сутнісних характеристик феномену “культура”, його структурно-функціональні критерійні параметри і динамічні характеристики, що мають концептуальне значення для нашого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Культура – ідеальна форма (Л.С. Виготський, М. Коул, Е. Сепір), яка існує як об’єктивна реальність афективно-сміслових утворень, що засвоюються і суб’єктивуються у процесі індивідуального розвитку (Д.Б. Ельконін, Б.Д. Ельконін). Справжня культура є можливою в будь-якій цивілізації і на будь-якому етапі її розвитку (Е. Сепір).

Культура інтегральна, синкретична, цілісна. Вона є “єдністю різноманітності” (А. Моль), “граничним узагальненням усього” (А.Ф. Лосєв), носієм загальнолюдських цінностей, ідеальною ланкою зв’язку між вічним і минулим.

В умовах кардинальних змін суспільства освіта набуває інших функцій і наповнюється новим змістом. Для сучасної педагогічної науки характерний поворот у річище ідей культурної педагогіки. Складається парадигма виховання з позицій культури (Є.В. Бондаревська, А.П. Валицька, Н.В. Крилова, Н.Є. Щуркова та ін.). Провідною метою сучасного суспільства стає вихо-

вання людини культури, формування і розвиток особистості, здатної до саморозвитку і самовизначення в суспільстві, культурі, професії. Виховання людини культури, здатної жити в сучасному суспільстві, свідомо будувати своє життя, гідне людини, і через людину – збереження, відродження і розвиток культури – стає головним призначенням освіти. Культура розглядається як панівний чинник у побудові освітніх систем. Освіта як частина культури стає провідним чинником набуття і розвитку власних людських властивостей, людського образу.

Мета статті. Зробити спробу визначити поняття “професійна культура”, та визначити шляхи формування цього феномену на заняттях у вищих навчальних закладах.

Останні публікації. У сучасних психолого-педагогічних дослідженнях у визначенні сутності професійно-педагогічної культури домінують судження про те, що професійно-педагогічна культура є сутнісна характеристика особистості педагога, яка є системою педагогічної діяльності та професійної поведінки, що реалізується ним, спосіб досягнення педагогічної діяльності (О.В. Бондаревська); це упорядкована сукупність загальнолюдських ідей, професійно-ціннісних орієнтацій і якостей особистості, універсальних способів пізнання і гуманістичної технології педагогічної діяльності [1; 6] (В.О. Сластьонін); сукупність педагогічних цінностей; специфічний спосіб педагогічної діяльності; міра і спосіб творчої самореалізації особистості педагога, спрямованої на

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ

осягнення, передачу і створення педагогічних цінностей та технологій (І.Ф. Ісаєв) [3].

Аналіз феномену професійно-педагогічної культури здійснюється з позиції філософської і культурологічної концепцій, які розглядають культуру як універсальну характеристику людської діяльності, що виявляється в різних формах існування; як спосіб і форму людського буття, історичну міру і “межі” людського образу (М. Ше-

бутнього фахівця та творчого характеру навчально-виховної діяльності, забезпечивши управління соціально-психологічним процесом у педагогічному колективі, що дозволяє максимально використати особисті професійні якості викладача [5].

Виходячи зі структури поняття “професійна культура”, ми можемо схематично відобразити критерії і показники.

Таблиця 1

Критерії та показники професійної культури

Критерії	Показники
Мотиваційний компонент	Потреба в професійній діяльності, прагнення удосконалювати свої професійні уміння, застосовувати трудові уміння, інтерес до дисциплін з циклу “Технологія”
Комунікативний компонент	Вміння обмінюватись інформацією, пізнавальна діяльність, здатність створювати мовленнєву ситуацію, стратегія спілкування, застосування мовленнєвих і немовленнєвих засобів
Компонент впливу та сприймання	Професійна активність, вміння організувати ситуацію діяльності, наявність спільної професійної діяльності, відсутність ролевих бар’єрів, використання різних способів впливу. Уподібнення себе іншим, розуміння співрозмовника, виходячи з уявлень про себе
Емоційно-вольовий компонент	Радість, ініціативність, байдужість, здивування, розчарування, цілеспрямованість

лер); як міру і спосіб реалізації сутнісних сил людини в її соціальній діяльності (В.Є. Давидович, Ю.А. Жданов, Л.Н. Коган, Е.Р. Маркарян, Е.В. Соколов та ін.). Більшість педагогічних досліджень будується на уявленні про культуру як соціальний феномен, що має діяльну природу.

Отримані результати. Аналіз наукової літератури дав змогу уточнити визначення “професійна культура”. З педагогічної позиції у процесі навчання у вищій школі – професійна культура визначається як особистісна якість та здатність індивіда здійснювати професійну діяльність, базуючись: 1) на соціокультурних, предметних, психолого-педагогічних, методичних знаннях, 2) на вміннях виконувати діяльність пов’язану з комплексом дисциплін, які викладаються на факультеті – технологічно-педагогічному, 3) на значимих особистісних якостях, які формуються у процесі навчання.

Таким чином, проаналізувавши наукову літературу, що стосується професійної культури, спробуємо дати визначення: професійна культура – це процес формування взаємозв’язку між викладачем і студентом, для створення найкращих умов для професійного розвитку особистості май-

Виходячи з цього, на думку В.М. Гриньової, вчителів необхідно:

- засвоїти не тільки педагогічні, а й психологічні, культурологічні, спеціальні та ін. знання;
- сформувати практичні вміння і навички (інформаційні, організаційні, комунікативні, дослідницькі, самоосвітні тощо);
- розвинути, сформувати або скоректувати педагогічні здібності (дидактичні, організаційні, конструктивні, перцептивні, експресивні, комунікативні);
- розвинути, сформувати або скоректувати морально-психологічні, соціально-перцептивні та індивідуально-психологічні особливості та якості (повага до людини, комунікативність, емпатійність, милосердя, справедливість, стриманість, вимогливість, воля, готовність до самовдосконалення);
- розвинути інтелектуальні параметри (мислення, ерудиція, пам’ять, володіння усною і писемною мовою);
- розвинути професійно спрямовані параметри (любов до дітей і професії, відданість професії, відповідальність, обов’язок, чесність, тактовність) [2, 91 – 92]. Оскільки ми зосереджуємо увагу на

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ

розвитку професійної культури, то запропоноване дослідження ґрунтується на використанні психологічних закономірностей становлення професіонала, сформульованих Е.Ф. Зеєром і А.К. Марковою відносно стадії названого процесу, яка протікає у ВНЗ.

- Професіонал виростає з особистості, тому при його становленні необхідно спиратися на загальний психічний розвиток. При цьому намічаємо дедуктивний шлях становлення, тільки він дає змогу сформувати творчого вчителя, оскільки найширші можливості цілеспрямованого впливу виявляються при реалізації загальнолюдських здібностей, на основі яких розвиваються спеціальні здібності. Це дає початок вияву загальних професійних здібностей і завершує ланцюжок становлення спеціальних професійних здібностей (загальнолюдські здібності – спеціальні здібності – загальні професійні здібності – спеціальні професійні здібності). Дедуктивний підхід передбачає “створення” професіонала на міцному фундаменті, який дозволяє звести храм особистості під дахом спеціальних професійних здібностей.

Індуктивний підхід не має міцного підґрунтя, тому не забезпечує досить надійного результату.

- Становлення людини як феномена, професіонала діалектично пов'язано з її розвитком як особистості, професіоналізація відбувається у тісному взаємозв'язку із процесом соціалізації. Ці дві категорії важко розділити, складно визначити серед них провідну. Тому доцільно розглядати особистісний і професійний простір. На нашу думку, особистісний простір повинен бути ширшим за професійний. Професійний простір можна розглядати як функціонування певної системи. Особистісний простір щодо нього виступає середовищем, яке створює для нього життєві сили. Тому професійний простір можна уявити як складову особистісного простору, що належить останньому, але повністю його не вичерпує: чим більшим є відносний об'єм особистісного простору від професійного, тим більше можливостей для розвитку професіоналізму. Вирівнювання їх об'ємів свідчить про припинення процесу розвитку.

- Становлення професіоналізму є насамперед приріст до психіки людини, її збагачення. Тому дуже важливо паралельно збагачувати як професійний, так і особистісний простори.

- Становлення професіонала є динамічним процесом, зумовленим зовнішніми і внутрішніми умовами. До внутрішніх належать зміни у часі, самій професії, її предметі, вимогах до неї суспільства (змінюється мотиваційна сфера професійно-педагогічної діяльності, перебудовується операційна сфера з появою і осмисленням нових педагогіч-

них технологій, типів та форм навчання). Зовнішні умови передбачають зміну вказаних характеристик при еволюційному розвитку суспільства.

Процес професійного становлення прискориться під дією внутрішніх умов: чим більше знає і вміє людина, тим більші вимоги ставить до себе. З цього починається саморозвиток. Якщо не вийти на внутрішні умови, то процес осягнення професійно-педагогічної діяльності буде мати складний перебіг. Учитель, який не усвідомив необхідності власних змін, професійно не розвивається.

- До умов успішного формування професійно-педагогічної діяльності належать оволодіння нормами професійної діяльності, професійним спілкуванням на достатньо високому рівні професійної майстерності. Механізм процесу професійного саморозвитку починається з розвитку себе засобами своєї професії. Професійний простір розширює особистісний простір.

- Рівень професіоналізму повинен бути досягнутий у період підготовки до професійно-педагогічної діяльності у ВНЗ і пов'язаний з іншими і виокремлюється та аналізується нами як самостійно наявний.

Висновок. Проблема формування професійної культури студентів у процесі навчання у ВНЗ все ще чекає свого розв'язання. Вона може бути розв'язана тільки при розробці теоретичних засад, при цілісному аналізі феномену, адже саме явище професійної культури складається переважно з суперечливих тенденцій (саморозвиток і самозбереження, результат і процес праці, неузгодженість становлення різних видів компетентності, неузгодження темпів розвитку мотиваційної і операційної сфери професійної діяльності у студентів, нерівномірність осягнення окремих дій і цілісної структури професійної діяльності).

Професійно-педагогічна діяльність учителя сучасної школи багатofункціональна, нестандартна, вимагає творчого підходу до її реалізації. Тому її формуванню приділяється така значна увага у ВНЗ. З цього витікає існування великої кількості підходів до тлумачення педагогічної діяльності: через компоненти її структури (організаторський, конструктивний, гностичний, комунікативний, проєктивний, інформаційний, розвивальний, орієнтувальний, мобілізаційний, дослідницький), через її функції (організаторська, конструктивна, гностична, комунікативна, проєктувальна, науково-дослідна, евристична), педагогічні здібності (дидактичні, комунікативні, організаторські, академічні, авторитарні). **Перспективу** розвитку ми вбачаємо у розробці моделі формування професійної культури майбутнього вчителя праці.

СУТНІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ КУЛЬТУРИ ПРАЦІ В ОСВІТНІЙ ГАЛУЗІ “ТЕХНОЛОГІЇ”

1. Бондаревская Е.В. Педагогическая культура как общественная и личная ценность // Педагогика. – 1999. – № 3. – С. 37 – 43.
2. Гриньова В.М. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя (теоретичний та методичний аспекти). Дис. ...д-ра пед. наук. – Харків, 2000. – 422 с.
3. Исаев И.Ф. Теория и практика формирования профессионально-педагогической культуры преподавателя высшей школы. – М. – Белгород, 1993. – 219 с.
4. Маркова А.К. Психология профессионализма. – М., 1996. – 308 с.
5. Пальшкова І.О. Вивчення проблеми формування професійно-педагогічної культури майбутніх вчителів початкової школи. // Збірник наукових праць. – Кривий Ріг, 2006. – №15. – С. 292 – 297.
6. Сластенин В.А. Формирование личности учителя в процессе его профессиональной подготовки. – М., 1977. – 217 с.
7. Сластенин В.А., Шутенко А.И. Профессиональное самосознание учителя // Magister. – 1995. – № 3. – С. 52 – 58.

Олег Авраменко, кандидат педагогічних наук, доцент

кафедри техніко-технологічних дисциплін
Уманського державного педагогічного університету
імені Павла Тичини

СУТНІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ КУЛЬТУРИ ПРАЦІ В ОСВІТНІЙ ГАЛУЗІ “ТЕХНОЛОГІЇ”

У статті науково обґрунтовано сутність та визначено елементи сільськогосподарської культури праці у системі трудової підготовки школярів сільської школи.

Постановка проблеми. Культура є найвищим надбанням і завоюванням людини. Це втілення краших її рис, творіння її розуму і рук. Будучи продуктом творчості багатьох поколінь людства, які створили невичерпне багатство матеріальних і духовних цінностей, культура, своєю чергою, стала важливим джерелом і рушійною силою розвитку творчих здібностей людини. Ці результати творчості за законами діалектичного зворотного зв'язку справляють величезний вплив на подальший розвиток творчих можливостей людини.

Кожна з наук, що вивчає питання культури, виходячи зі свого предмета дослідження, виявляє ті її сторони і відносини, що потрапляють у спектр розгляду даної галузі. Зростання ролі культури в житті суспільства, успіхи, досягнуті в науково-теоретичній думці багато в чому обумовили посилення уваги дослідників з різних галузей наук до дослідження і обґрунтування усіх структурних компонентів, які включає в себе поняття “культура”.

Як відомо, матеріальна і духовна культура мають складну структуру і включають в себе моральну, технологічну, інформаційну, культуру праці, економічну, культуру мови, культуру побуту, виробничу культуру, культуру харчування, музичну, емоційну, культуру мовлення, педагогічну, правову, графічну культуру, наукову, трудову, екологічну, художню, демократичну культуру та ін.

Вони не є існують як окремі види, а є взаємопов'язаними та взаємодоповнювальними.

Питання формування в учнів культури праці в сучасному динамічному суспільстві постає особливо актуально. Якісні зміни диктують необхідність підготовки творчо мислячих людей, які володіють нестандартними поглядами на життєві проблеми, навичками дослідницької роботи, здатних ефективно розв'язувати нові завдання і вимагають розвитку в сучасних школярів творчого потенціалу.

Аналіз останніх досліджень. В останні роки активізувалися дослідження проблем формування окремих сторін особистісної культури.

Так, формуванню естетичної культури присвячені роботи О.І. Баллера, Л.Н. Когана, М.Ф. Овсяннікова, В.О. Разумного та ін., формуванню культури пізнавальної діяльності (М.О. Данілов, В.Д. Земзюліна, М.И. Махмутов, Н.М. Мочалова, В.А. Оніщук та ін.), дидактичної культури (В.Й. Гриньов), правової культури (В.І. Владимірова, В.Ф. Дубровський), естетичної культури (С.Г. Мельничук), підприємницької культури (Р.Ф. Пустовіт), культури розумової праці (В.П. Кузовльов), культури професійної діяльності (С.Г. Шуравльов), педагогічної культури (В.М. Гриньова), культури педагогічної праці (В.В. Боднар), формування духовної культури, головним чином її естетичного та екологічного аспектів (Ф.І. Гончаров, В.В. Неверов, Д.Х. Хац-